

IZVEŠTAJ ŽIRIJA NAGRADE RANKO RADOVIĆ ZA KATEGORIJU KRITIČKO-TEORIJSKIH TEKSTOVA U ARHITEKTURI

Žiri u sastavu prof.dr Aleksandar Kadrijević, prof.dr Milan Rakočević, dr Aleksandar Staničić, Ljiljana Ćinkul i prof.dr Milica Kostreš, predsednica Žirija, imao je čast i zadovoljstvo da pažljivo pročita i vrednuje devet pristiglih radova u kategoriji kritičko-teorijskih tekstova o arhitekturi. Radovi prof.dr Darka Rebe (*Ulični sistemi i urbana morfologija*), dr Zlate Vuksanović-Macura i dr Vesne Mile Čolić-Damjanović (*Socijalno stanovanje u Srbiji: Alternativni modeli dostupni najugroženijim porodicama i diskriminisanim ženama*), prof. mr Rajka Lj. Korice i doc. dr Danila S. Furundžića (*Infrastruktura: Nezavinski šinski sistem-Metro sistem-Projekat Beogradskog metroa*), prof.dr Aleksandre Stupar (*Grad: Forme i procesi*), Aleksandre Mokranjac (*The Architect Milan Lojanica's Belgrade Realm and Visions – From a Graduation Project to Julino Brdo and Goclava, 1962–1972 (Beogradski svetovi i vizije arhitekta Milana Lojanice, od diplomskog rada do Julinog brda i Goclava, 1962–1972)*), dr Branka Burmaza (*Concept of a device as an analytical tool in research of architectural queer space*), dr Vladimira M. Parežanina (*Metaforička interpretacija ideje kritičkog regionalizma u delu arhitekta Ranka Radovića*), dr Dijane Milašinović Marić (*Poletne pedesete u srpskoj arhitekturi*) i dr Branislava Folića (*Nova Škola arhitekture u Beogradu*), su svi odgovorili na formalne kriterijume Pravilnika Nagrade Ranko Radović, obrađujući raznolike i veoma važne teme savremene arhitekture i gradograđenja. Bez obzira na pripadnost različitim kategorijama – od radova publikovanih u naučnim časopisima, preko udžbenika, do monografija, u svim kandidovanim delima je jasno zastupana i naglašena potreba za sistematičnim i kritički postavljenim istraživanjima u našoj sredini, usmerenim ka, manje ili više istraženim, fenomenima, periodima, prostorima i objektima, pa čak i ličnostima – temama koje zajedno grade složenu savremenu lokalnu i globalnu arhitektonsko-urbanističku stvarnost.

Rukovodeći se, pre svega, kriterijumima sveobuhvatnosti, teorijske slojevitosti i interdisciplinarnog raspona tema, inovativnosti i zastupljenosti kritičke misli, te literarnog kvaliteta, **Žiri je jednoglasno doneo odluku da se Nagrada Ranko Radović u kategoriji kritičko-teorijskih tekstova u arhitekturi dodeli prof.dr Aleksandri Stupar za publikaciju *Grad: Forme i procesi* u izdanju „Orionart“-a, 2016. godine.** Sistematično i metodološki jasno, na 137 strana tekstualnog izlaganja upotpunjenog kvalitetnim grafičkim priložima, autorka obrađuje fenomene savremenog grada, tražeći u njima, osim aktuelnosti, istovremeno i kontinuitet u odnosu sa prošlim vremenima. Na ovom polju rad prof. dr Stupar oličava

inovativan i savremen pristup istraživanju razvoja gradova i urbanizma kao naučne discipline uopšte. Autorka promovira novu tendenciju u svetu danas – da se „globalna“ istorija arhitekture i urbanizma predstavlja i izučava „horizontalno“ – paralelno upoređujući različite svetske kulture, gradove i objekte – umesto „vertikalno“ – vremenski linearno i kroz evropocentričnu istoriju sveta. Upravo je ovakav pristup obeležen specifičnim i metodološki savremenim povezivanjem stalnosti i promena prepoznat kao poseban kvalitet dela, koje eksplikativnom slojevitošću prevazilazi predodređeni profil udžbenika, pa je, osim primarnoj čitalačkoj publici, višestruko podsticajan i užim ekspertskim krugovima, budući da sadrži suptilna uopštavanja i uzornu kritičku problematizaciju predmetne građe. Razložno podeljena na pet tematskih poglavlja koja se problemski prožimaju, publikacija sublimira napore generacija tumača da osvetle procese formativnog definisanja i funkcionalnog razvoja gradova. Kao vodeći domaći stručnjak za fenomenologiju arhitektonske globalizacije, prof.dr Stupar je i ovom prilikom demonstrirala svoj kritički potencijal, usmeren na preispitivanje minulih i savremenih gradograditeljskih tokova. Ono što publikaciju čini osobenom je visok stepen aktuelizacije zastupljene u elaboraciji razmatranih tema. Izbegavajući tradicionalnu faktografsku iscrpnost, opredelila se za koncizan kritički pregled fundamentalnih pojava. Umesto detaljnog istoriografskog narativa, ključne činioce urbanog razvoja posmatra hronološki kontinualno, sa digresijama koje preispituju njihov dijahronijski evolutivni međuodnos. Problematizacija je sažeta, uz izdvajanje pokretačkih fenomena koji su gradsku civilizaciju vodili napred. Odabrane pojave sagledane su objektivno, shodno njihovom značaju, zadržavajući čitaočevu pažnju raslojavanjem elaboracije sa više analitičkih početaka. Tema je, najpre, definisana u istorijskom materijalnom i konceptualnom kontekstu, a urbani preobražaji predstavljeni kroz glavne epohe i kulture, uz insistiranje na odlikama koje ih suštinski određuju. Pri tome se autorka ne vezuje za poznate pokretačke ličnosti (graditelje, naručioce, teoretičare, konzumente), već za šire procese koji generišu promenljivost formi i funkcija. U kreiranju i menjanju gradova prioritet pridaje kolektivitetu umesto autoritetu i stvaraoču. U daljem toku teksta preovlađuju razmatranja ideoloških i ekonomskih odrednica prostora, kao i izazova sa kojima se suočava savremena gradska zajednica. Urbani prostor se posmatra u svetlu tehnoloških inovacija koje na njega tradicionalno utiču, a sve zastupljenija neravnoteža između prirodne i veštačke (izgrađene) sredine, sagledava se iz različitih uglova. Slede analize morfologije i strukturalnosti arhitektonskog okvira urbanog života, pri čemu se akcentuju fenomeni transformacije, razvoja forme i njen uticaj na kreiranje poželjnog društvenog identiteta. Osnovni elementi gradskog prostora (kuća, parcela, javne površine i blok), posmatraju se u tipološkom i integralnom urbanističkom kontekstu. Autorka se dalje fokusira na nove, umesto očekivane i uglavnom objašnjene istorijske formativne konstante. Novi gradovi se analiziraju sa stanovišta energetske, ekonomske, ekološke i prostorne održivosti koja sve više zavisi i od osetljivih političkih strategija. Urbani segmenti se posmatraju kroz

intervencije i demokratski profil odluka, dok se dužna pažnja posvećuje urbanoj obnovi i regeneraciji. Neformalni pristupi i inicijative se komentarišu kroz globalne platforme i regionalne odjeke, omogućujući pojavu temeljnih društvenih inovacija. Celina se efektno zaključuje, aktuelizujući osetljiva pitanja materijalne i virtuelne prezentacije gradova, odnosno borbe između trajnog i efemernog koja se u njima sve izrazitije zaoštrava. Odsustvo ustaljenog evropocentrizma (odnosno anglocentrizma), uz nastojanje da se analitički fokus proširi na manje poznate svetske kulture, autorkin diskurs čini originalnim i ravnomernim. Bibliografija izložena na kraju knjige, uz naučni aparat prezentovan u poglavljima, celinu obogaćuje u metodološko-informativnom pogledu, stvarajući osnovu za dalja kritička tumačenja. To naročito važi za promišljanja urbanističkih dilema aktuelnog globalnog razdoblja, temeljnoj inspiraciji prof.dr Stupar u dužem periodu njenog naučno-istraživačkog rada.

Publikacijom *Grad: Forme i procesi* autorka pokreće slojevitu diskusiju, uz suštinsko povezivanje podtema u konzistentnu i promišljenu celinu koja je neophodna za razumevanje složenih urbanih procesa današnjice. Podsticajno za formiranje ispravnog i pro-aktivnog ličnog i profesionalnog stava kod primarne čitalačke publike – studenata i promovišući esencijalne vrednosti urbanog, delo poziva i zainteresovane savremenike da ga prouče i da se uključe u više nego potrebnu diskusiju o savremenom gradu. Svi navedeni kvaliteti opredili su Žiri da nagradu dodeli prof.dr Aleksandri Stupar, smatrajući da odgovara visokim standardima arhitektonske pisane reči koje je sam prof.dr Ranko Radović postavio svojim radom. Njegovo ime je i danas sinonim za promišljenost, lucidnost i neumornu posvećenost struci, kako u Srbiji tako i daleko mimo granica nacionalnog kulturnog miljea. Ovakav pristup podiže lestvicu veoma visoko, ali to jeste jedini i apsolutno neophodan način za odbranu visokokvalitetne arhitektonske misli, u koju svrhu je nagrada i ustanovljena.